



**Тема : Фразеологія  
англійської та української  
МОВ**

# ПЛАН

1. Вільні та стійкі словосполучення. Критерії фразеологізму.
2. Загальна характеристика фразеологізмів.
3. Класифікації фразеологічних одиниць

1. Мовна одиниця, що складається з більш ніж одного слова, називається **СЛОВОСПОЛУЧЕННЯМ**.

Словосполучення можуть бути:

– **вільними**, у яких окремі одиниці зберігають пряме значення:

*I go home*

– **стійкими**, розчленування яких порушує зміст одиниці:

*to bring the house down (to excite applause),  
to eat one's heart out (to worry)*

Словосполучення мають  
ПРЯМЕ І ПЕРЕНЕСЕНЕ ЗНАЧЕННЯ

*to be fed up with*

«наїстися, насититися» - пряме;

«набриднути» - перенесене

У вільних словосполученнях  
складові частини мають  
семантичну і структурну  
незалежність, а у стійких не мають

Здатність слова входити до словосполучення при утворенні складного лексико-семантичного змісту ряду – це **ЛЕКСИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ**.

напр. *atomic energy,*  
*atomic warfare, atomic weight,*  
*atomic doctrine*



Якщо набір понять приблизно однаковий у споріднених мовах, то засоби поєднання окремих слів і значень можуть бути різними.

Семантичне обмеження впливає на обсяг сполучуваності слів.

*Напр. назви кольорів:*

*a dark night, a dark spot, black water;*

*але a white flower, white paper*

# СТІЙКІ ЗВОРОТИ (О. Єсперсен) – «ГОТОВІ ДО ВЖИТКУ ФОРМУЛИ»

*Напр.: to have a bee under the bonnet*  
*«несовна розуму»,*  
*to have one's finger in the pie* «бути  
*причетним до чогось»,*  
*to sell one's wild oats* «перебіцитися»

У порівнянні з вільними  
словосполученнями стійкі  
звороти складніші за  
структурою

*Напр.: Indian summer -*

*«бабине літо, золоту осінь» або*

*«розквіт, другу молодість»*



- ❖ Для позначення стійких словосполучень та фраз
- ❖ Ш. Баллі ввів термін «ФРАЗЕОЛОГІЗМ»
- ❖ В. В. Виноградов запровадив термін «фразеологічна одиниця» (ФО) і запропонував типологічну класифікацію фразеологізмів

## *Критерії відмежування фразеологізму від вільного словосполучення:*

- СТІЙКІСТЬ** вживання у даному мовному колективі;
- структурно-семантична стійкість**;
- стійкість значення і лексичного складу** – словосполучення стали традиційними моделями;
- синтаксична стійкість** – певний порядок слів

Перетворення вільного  
словосполучення у фразеологізм  
відбиває незвичну сполучуваність  
слів (поєднання слів, які логічно не  
сполучуються)

напр.: *to flog a dead horse* «марно  
витрачати зусилля»;

*white crow* «біла ворона»;

*cold as a cucumber* «холодний як лід».

## 2. ФРАЗЕОЛОГІЧНА СИСТЕМА АБО ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ РІВЕНЬ

ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК «...

*традиційна єдність системи  
стосунків між компонентами  
ФО і між самими  
сполученнями на ґрунті їх  
структурно-семантичної  
немодельованої будови»*

## Відмінності фразеологічного і лексичного рівнів:

- нарізнооформленість фразеологізма - цільнооформленість слова,
- фразеологічне значення - лексичне значення,
- стійкість сполучень на фразеологічному рівні - стійкість на лексичному рівні,
- немоделюваність структури ФО – моделюваність слова



## **ХАРАКТЕРНІ РИСИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ:**

- 1. Нероздільність (входять як особливий розділ лексики до загальної системи мови)**
- 2. Взаємозалежне розташування мовних одиниць**
- 3. Надсловність – наявність в одному сполученні кількох семантично поєднаних компонентів**
- 4. Цільнооформленість – зв'язок слів у фразеологічних одиницях є постійним**

5. Наявність закономірностей у стосунках складових частин фразеологізма

6. Фразеологічна синонімія :

*to be black as a crow; to be black as a crow's wing; to be black as a raven; to be black as sloe; to be black as ink; to be black as jet; to be black as the ace of spades*

Укр.: чорний як сажа (воронове крило, смола, земля), чорний (темний) як ніч.

7. Антонімічність ФО полягає у протиставленні їх значень при лексико-семантичній спільності змісту:

*an old sea woif та a young calf of a mate*  
(«старий морський вовк» та «молодий юнга»)

8. Багатозначність ФО

Напр.: *bread and cheese*: 1) проста їжа і 2) засоби до існування;

Антонім.: *a brocken man* 1) банкрут і 2) грабіжник

### 3. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ФО КУНІНА О. В.

- Цілісне значення(переосмислене) - *to keep the pot boiling* «заробляти на прожиття»
- Роздільно-цілісне значення(пряме) - *to change hands* «перейти з рук в руки»
- Частково-переосмислене значення - *to call names* «обзивати когось»
- Роздільне, частково переосмислене значення , *to turn an honest penny* «чесно заробляти»

# В. Л. АРХАНГЕЛЬСЬКИЙ

## 1. За ступенем єдності:

### а) синтетичні:

– глобально-неумотивовані: *not to care a straw* “начхати”, пор.: «собаку з'їсти», «кури не клюють»,

– глобально-умотивовані: *to down tools* «припинити роботу»

б) аналітичні: *the dead hour* «мертва година», *a dark horse* «темна конячка»



## 2. За способом відображення дійсності:

- пряме *to breathe a word* «проговоритися»
- перенесене *to let the cat out of the bag, to spill the beans* «проговоритися»

## 3. Стосовно ступеня фразеологічної абстракції:

- конкретне *grammar never gets old* «граматика ніколи не старіє»
- абстрактне *know-how* «технічні знання»

#### 4. За ступенем інтенсивності:

– інтенсивне: *to rain cats and dogs*  
«задощити»

– неінтенсивне. властивий значній більшості образних стій-ких словосполучень

#### 5. За ступенем членування:

– однозначні: *to eat humble pie, to die down*  
«бути покірливим».

– багатозначні: *hold up* «пограбування банку» і «грабують!»

## *6. За функціональними ознаками:*

- комунікативні,
- модальні,
- предикативні,
- вигуккові,
- експресивно-стилістичні

# ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ

В. В. ВІНОГРАДОВА

**Фразеологічні єдності** – зберігається ознака семантичної роздільності складових частин *bit by bit* «мало-помалу»

**Фразеологічні сполучення** – поєднання фразеологічно зв'язаних значень слів *baking weather* «спека»

**Фразеологічні зрощення** – семантично нероздільні стійкі словосполучення *after meat comes mustard* «дорога ложка до обіду», *a battle of the books* «учений диспут»

Класифікація Л. Я. ЛЕБЕДЄВА  
розглядає фразеологізми у плані  
дії і наслідку цієї дії:

- **ПОЗИТИВНИЙ** *to turn over a new leaf* «почати нове життя
- **НЕГАТИВНИЙ** *leaves without figs*  
«пусті обіцянки»



**М. М. ШАНСЬКИЙ, Ш. БАЛЛІ, Е.  
ПАРТРІДЖ ВИДІЛЯЮТЬ :**

**Розмовно-побутові фразеологізми**

*to give ear* «слухати»

**Книжні фразеологізми**

*to be between Scilla and Charibdis*

«бути між двох вогнів»

**Міжстильові стійкі словосполучення**

*-a family man* «домосід»,

*-to cut to pieces* «розбити, розгромити»

# Класифікація стійких сполучень за джерелом походження:

1. Власномовні фразеологізми визначають національно-культурні особливості та оригінальність

• *hair of a dog that bit you* – «клин клином вибивають», від стародавнього повір'я лікуватися спаленою волосиною собаки, яка вкусила потерпілого

• *to grin like a Cheshire cat* – «сміятися на всі кутні». Чеширський сир виробляли у вигляді кота, який посміхався

## 2. Запозичення фразеологізмів бувають

### двох типів :

– ті, що взяті з інших мовних джерел, але тлумачаться за допомогою власномовних слів,

– такі, що передаються мовою, з якої походить запозичення

*(to) give beans* «відплатити тим же» - від фран. прислів'я «Якщо мені дадуть гороху, то я віддам квасолею»

*snake in the grass* «таємний ворог» - від латинського *latet anguis in herba*

## Література

1. Ажнюк Б.В. Англійська фразеологія в культурно-етнічному висвітленні. – К.: Наукова думка, 1989
2. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків: ХДУ, 1987
3. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. – Вінниця, 2003
4. Кунин А.В. Английская фразеология – М., 1970
5. Сучасна українська літературна мова /Под ред. І.К. Білодіда. – К., 1973